LA COMARCA COM A ESPAI VISCUT

Joan Nogué i Font

La comunicació que a continuació llegiré no pretén oferir cap tipus d'informació –ja sigui puntual o general– sobre la comarca de la Selva. Es tracta, més que tot, d'una reflexió teòrica –i forçosament superficial– sobre un determinat concepte.

Sembla ser que el debat entorn la comarca és avui més intens que mai, la qual cosa és ben lògica si considerem el fort sentiment comarcalista que ha existit sempre a Catalunya i la circumstància que, un dia o altre, el Parlament de Catalunya debatrà, per fi, el tan inexplicablement ajornat Projecte de Divisió Territorial.

D'altres investigacions han tractat, a bastament i amb molta més autoritat que no pas ho podria fer jo, la qüestió de la divisió territorial de Catalunya, fent referència a aspectes de caire més aviat político-administratiu. No insistiré, doncs, en aquest punt, del que sí m'interessa parlar –d'una manera breu, concisa i ràpida– és de la comarca entesa no només com una entitat político-administrativa, sinó com un espai percebut, «viscut», «sentit» quotidianament per la gent que hi ha nascut i crescut. Aquí, però, cal fer dues advertències.

En primer lloc utilitzo la paraula «comarca» en tant que no he trobat cap altre concepte territorial que expressés amb més claredat la magnitud i l'estructura de l'espai al qual em vull referir, però això no vol pas dir que al·ludeixi precisament a les comarques tradicionals que tots coneixem. Podia haver parlat de microregió, d'ecocomarca, etc.

En segon lloc, en parlar d'aspectes tan poc estudiats i treballats com són la importància dels records, dels sentiments, de les relacions afectives que l'individu manté amb el seu entorn, no estic defensant aquell lamentable sentimentalisme localista, xovinista i conservador, que no ens deixa veure res més que el melic del melic. No és això; és tota una altra cosa.

Cap als anys 70 neix al món anglosaxó el que hom anomena geografia humanista, una geografia que representa una veritable alternativa al paradigma positivista de la geografia quantitativa. Aquest peculiar enfoc entén i interpreta les relacions home-medi d'una manera molt diferent a com fins

llavors s'havien interpretat. Analitza aspectes com la relació afectiva de l'individu en relació al lloc (ja sigui un racó d'habitació, un poble o una comarca), la sensació d'arrelament i desarrelament respecte d'un paisatge (o –si voleu– d'una comarca), el concepte de territorialitat, la importància del passat i dels nostres records de la infantesa en la valoració de l'entorn que ens envolta, etc., etc.; és a dir, considera tot un seguit de facetes de la relació home-natura, menyspreades fins ara i avui revaloritzades pels psicòlegs, sociòlegs, arquitectes i geògrafs.

És en aquest sentit, doncs, i seguint els pressupòsits de la geografia humanista, que crec en l'existència d'unes entitats territorials mínimes, amb les quals la gent se sent identificada, relacionada per uns llaços a vegades difícils de desxifrar. És el seu espai «viscut», «sentit». Digueu-ne microregió, ecoregió, biocomarca o simplement comarca, com vulgueu.

A França, mentre reneix la reivindicació dels *pays* o comarca com a entitat territorial, Fremont parla de la *región, espace vécu* i considera que la regió –si existeix– és, més que una entitat administrativa, un espai viscut i sentit pels homes que hi habiten. A EEUU hom comença a aprofundir seriosament en el concepte de «bioregió», això és, un espai sentit pels individus que hi habiten i caracteritzat per uns ecosistemes i una voluntat dels seus habitants de gestionar els seus propis recursos naturals.

A casa nostra, a Catalunya, s'ha parlat molt de la comarca com a entitat administrativa i poc de la comarca com a espai viscut i percebut. I si se n'ha parlat en aquesta segona accepció s'ha fet d'una manera poc seriosa, amb ressonàncies xovinistes i àdhuc electoralistes.

En realitat és difícil lligar els dos nivells. Pau Vila ho intentà amb la pregunta «A quina comarca penseu que pertany el vostre poble?», adreçada el mes de novembre de 1931 a tots els ajuntaments de Catalunya. I no reeixí, perquè el seu objectiu era un altre: el de fer una divisió territorial de Catalunya administrativament viable i políticament governable, adaptada, a ser possible, a la realitat física i humana de cada indret.

No fa gaire, Lluís Casassas i Joaquim Clusa han intentat lligar els dos nivells a través de la divisió de Catalunya en 127 municipalies. Una municipalia vindria a ser una entitat més petita que la comarca on, a més d'esdevenir una unitat efectiva d'organització i representació ciutadanes, es mantindrien *relacions de base diàries*, quotidianes. Nogensmenys, tampoc ells aconsegueixen lligar del tot els dos nivells, ja que es veuen obligats a proposar cinc àrees –províncies– d'administració territorial.

El fracàs d'aquestes dues –i d'altres– temptatives em fa pensar que potser és il·lusori aconseguir el lligam entre les dues concepcions de la comarca: la comarca com a entitat administrativa i la comarca com a espai viscut. És il·lusori i potser impossible, però no per això menys desitjable. En una època caracteritzada pel desarrelament i mobilitat constant de la gent, per la destrucció de l'especificitat dels llocs, per l'homogeneïtzació de l'espai, és necessari –més que mai– retrobar, reconèixer i formalitzar d'alguna manera aquests petits espais viscuts i percebuts per la gent.

La comarca de la Selva, com moltes d'altres, té uns límits administratius que poden o no ser discutits, però el que és innegable és que no es corresponen amb l'espai viscut i sentit pels seus habitants. Penso que dintre aquesta gran comarca hi trobaríem petits microespais, diminutes ecocomarques, amb les quals la gent s'hi sent identificada, arrelada. I aquests límits són importants de conèixer, perquè potser ens permetrien comprendre molt millor la relació de l'individu amb el territori que l'envolta.

Jo també sóc dels que pensen que una divisió territorial no ha de ser únicament el mirall d'una realitat sòcio-polítco-econòmica ja existent. Més que això, més que racionalitzar el present, una divisió territorial ha de ser una eina de transformació d'aquest present, una eina del futur, un camí més per plasmar un projecte de societat encara no aconseguida. I el model de societat que jo proposo exigeix una divisió territorial que tingui en compte, d'alguna manera, aquests íntims, sublims lligams de l'home amb el seu espai viscut.